

Memoáry roku 2016
podle WASHINGTON POST

**MARK
SLOUKA
DALEKO
V SRDCCI
MEMOARY**

PROSTOR

Mark Slouka
Daleko v srdci
Memoáry

PROSTOR

**MARK
SLOUKA
DALEKO
V SRDCI
MEMOARY**

přeložil Josef Moník

PROSTOR | PRAHA | 2018

Originally published under the title
Nobody's Son. A Memoir

Copyright © 2016 by Mark Slouka

Czech edition © PROSTOR, 2018

Translation © Josef Moník, 2018

ISBN 978-80-7260-396-1

Tobě, někdy tenkrát

Každý se halí do toho, co ho pálí.

DANTE

1

V LÉTĚ ROKU 1970, když mi bylo dvanáct, jsme s matkou a otcem strávili tři měsíce ve velkém dřevěném domě na březích jezer Twin Lakes v severozápadním cípu Connecticutu. Otec, profesor politických věd, zde v létě hostoval v jednom institutu mezinárodního čehosi. Bylo to s ubytováním, tak jsme se tam vypravili.

Na Zemi jsou možná krásnější místa, než je severozápadní cíp Connecticutu v létě, ale pokud ano, já je neviděl. Pamatuji si ten dům, to místo, rozvrzané dřevěné schody, bytelné dveře z cedrového dřeva, klapnutí zástrčky na petlici. Pamatuji si pruh měsíčního světla na jezeře, polední šum deště ve vysoké trávě. To léto jsem se zamiloval. Jmenovala se Karen. Byla, stejně jako její bratr Kevin, adoptované dítě. Líbil jsem se Lauře, jejich nevlastní sestře, ale miloval jsem Karen. Měla dlouhé blondáté vlasy, pokud mě paměť neklame, šilhala a já ji miloval. Co cítila ona ke mně, nebylo zcela jasné. V rádiu tenkrát hráli *I Wanna Make it With You* od skupiny Bread a *Band of Gold* od Fredy Payneové. Tyhle písničky byly o nás. Každá písnička byla o nás.

O čtyřicet čtyři roků později, když tu sedím u otevřeného okna, jsou písně toho léta nadále o nás, přestože čas vymazal její tvář i její hlas. Taková už je přilnavá

vlastnost paměti, dokáže ulpět na písničky, pomáhej pánbů, dokud nám paměť slouží.

Jednoho horkého večera v červenci nebo v srpnu měli studenti z fakulty piknik v jednom z dalších domů u jezera. Všichni byli bosí, ve vzduchu vonělo připálené maso a posečená tráva. Někdo přinesl na velkou vrzající verandu stereo přehrávač a pouštěl snad všechny desky od Beatles, které jsme znali, jednu po druhé. Rodiče byli někde v tom davu. Tu noc jsme si šli s Karen, Kevinem a Laurou zaplavat se studenty a potom jsme brouzdali po břehu lemovaném papírovými lampiony. Karen se v jednu chvíli sehnula, aby vytáhla něco z vody, a já spatřil její ňadra, houpající se jako malé narůžovělé ovoce ve vlhké jeskyňce jejího trička. Nevzpomínám si, jestli si všimla, že se na ně dívám. Rád bych věřil, že ano, že se naše oči na dlouhou vteřinu setkaly a oba jsme si uvědomili něco, co bylo jen pár roků před námi. Vzápětí jsme pohledli stranou a to bylo všechno. Dnes už je to jedno.

Blackbird od Beatles se rozléhala z verandy rozsvícené usedlosti. Do domu vedle nás se nastěhovali hippies se svými květinami a houpacími sítěmi. Vzpomínám i na den, kdy nás přijeli navštívit naši známí Hornerovi z Filadelfie a mně bylo dovoleno ukázat jejich klukům svou vzduchovku. Tisíc pingpongových zápasů v dřevěné hale institutu, déšť bubnující na plechovou střechu – to byly hutné zážitky. Bylo jich hodně. V neděli jsem vstával brzo, když ještě bylo ráno chladno a vlhko, přestože bylo léto v plném proudu, sedl jsem na kolo a vydal se na louku natrhat kytici černoookých třapatků – zvláštní jméno pro květinu – pro matku, která začínala šilet.

Nepamatuji si obvykle to, co si zaslouhujeme, nebo co chceme. Pamatujeme si to, co musíme, a to není vždy totéž. Máme to v paměti proto, že jedna vzpomínka vytěsnila vzpomínky jiné.

Pamatuji si na jednu teplou noc, kdy jsem už ve vzduchu cítil tíhu nadcházejícího deště. Seděl jsem na širokém zadním sedadle našeho auta – bílý pontiac? –, ve tmě a poslouchal jsem, jak se hádají. Zpočátku jsem tomu nevěnoval velkou pozornost. Hádali se pořád. Jen málokdy to ale bylo opravdu zlé; hádky byly většinou zlostné, poznamenané vztekem – obvykle ze strany matky – a destilovaly v cosi tak čistého, že to přímo bodalo do očí. Jednou, když mi bylo sedm nebo osm, se matka zamkla v koupelně našeho domku v Ardsley a otec, který se bál, že „si něco udělá“, se pokoušel dveře vyrazit. Vzpomínám si, s jakým úsilím se snažil dveře vypáčit, urputně, jako ragbista. Četl jsem zrovna v pokoji rybářskou příručku *Pole a potoky* – nevím, proč si to pamatuju –, konkrétně oddíl, který se jmenoval „Tapovy tipy“. Kdosi jménem Tap v něm vysvětloval, jak vázat uzly, líčit návnadu a jak si poradit se zpětným nárazem navijáku, ale v jednu chvíli, když jsem poněkolkáté uslyšel ránu do dveří, jsem vyšel ven. Máma vřískala, ale když si na ten zvuk dnes vzpomenu, a on se vrací překvapivě snadno, vidím, že to slovo není zcela na místě. Vřískání má v sobě hrůzu, ale tohle nebyl řev někoho, kdo se snaží zachránit před vrahem, tohle byl křik člověka, který je tak rozrušený, že by dokázal zabít. Když se otci podařilo dostat se do koupelny, chytla ho matka za ruku a poškrábala mu nehty celé předloktí. „Koukni se na to,“ řekl

a natáhl ke mně ruku se čtyřmi nateklými brázdami, vzdutými na konci krví vyteklo několik centimetrů okolo, jako varhánky tahací harmoniky. „Podívej se, co mi udělala!“

Je vážně udivující, co čas nebo ego dokážou znovu oživit. Co se naučíme vlastnit. Pár měsíců předtím, než otec v Praze umřel – bylo to roku 2012 a netušil jsem, že mu zbývá tak málo času –, jsem si na jeho předloktí všiml vybledlých stínů, dlouhých a světlých jako škrábance na skle, a pocítil jsem dotek vlastnictví. Byl jsem při tom, když vznikly.

Chci tím říct, že se tyhle scény opakovaly. A ne jednou. Tenkrát v autě to bylo jiné.

Hádali se o závěrečném večírku, ze kterého jsme se vraceli, o nějaké devatenáctileté husičce, která tam otci patrně lichotila, tiskla jeho širokou ruku ve své a líčila, jak moc, hrozně moc na ni jeho přednášky zapůsobily – ne, opravdu, tak hrozně, že se to ani slovy nedá vypovědět. Matka, již nešlo vinit, že by snad byla hloupá, se vztekala spíš kvůli otcově naivitě a lehkověrnosti než kvůli čemukoli jinému. Koktal jak idiot, byl přímo k smíchu. „Tak silně na mě zapůsobily,“ předváděla matka jako děvčátko uvězněné v nějaké ponuré pohádce se špatným koncem. „Znamenaly pro mne tolik, že se to ani slovy nedá vypovědět.“

Nemělo to konce. Otec, pokud si vzpomínám, toho moc neřekl, seděl jako balvan a její vztek mezitím rostl, krmil se sám sebou, až už byl původní stimul dávno zapomenut. Byl to už jenom čirý vztek. Vzpomínám si, že jsem na ně křičel, ať přestanou, ať toho nechají, ale to už ho začala mlátit pěstmi, bušila do něj, jako kdyby byl opravdu jenom kus kamene, který

se rozhodla rozbít a proměnit na něco... na něco jiného. Nebo možná na nic.

Nejspíš jsem tou dobou už brečel – nepřekvapilo by mě to –, ale nevzpomínám si. Zapomněli, že tam jsem. Jeli jsme po ní cestou vedoucí k domu, asi kilometr a půl dlouhou, otec dál řídil, uhýbal ranám a zvedal rameno, jak se snažil krýt před jejími pěstmi. Nakonec mu vrazila jednu ze strany, srazila profesorské brýle s kostěnými obroučkami a otec musel zastavit. Já jsem vyběhl z auta.

Zprvu mě nenapadlo utéct. Neměl jsem kam jít. Prostě jsem otevřel dveře a běžel, ruce natažené před sebou proti švihajícím větvím, a les se za mnou zavíral.

Vzpomínám si, že jsem seděl opřený zády o borovicí a slyšel rodiče, jak se prodírají lesem a volají mě. Dostali strach a úpěnlivě prosili, abych vylezl. Neměli baterku. Měsíc nesvítil. Zmizel jsem. Pamatuji si, jak matka říká: „Kam proboha zmizel?“ Byl to znovu hlas matky.

Viděl jsem naše auto, osvětlené jako pokojíček ve tmě, dveře otevřené. Chvilí jsem neodpovídal. Slyšel jsem v jejich hlase strach a to mě znepokojovalo. Nakonec jsem vyšel ven. Kam jinam bych šel? Vždycky jsme byli my tři. Matka nejspíš slíbila, že mi k snídani usmaží palačinky, moje zamilované jídlo, plněné marmeládou. Jeden z nich se snad pokoušel vtipkovat. Nejspíš mluvili do tmy něco v tom smyslu, že se maminky a tatínkové občas perou a že to v podstatě nic neznamená a tak podobně. Vyšel jsem ven. Miloval jsem je.

Teď bych si věděl rady lépe. Hledám to místo – tak opuštěné a bezpečné, tak prosté bolesti – už dlouhý čas. Kdybych ho dnes našel – nevím ani, jestli jsem ho

někdy potřeboval víc –, zůstal bych tam sedět ve tmě
a usmíval se. Nechal bych je, ať se tam motají do noci.
Teď je řada na vás, abyste se báli, říkal bych si.

2

KDO MŮŽE ŘÍCT, odkud opravdu pocházíme? Vyprávíme si příběhy, které to mají osvětlit, ale tak jako všechny původní mýty jsou i ty naše jen retrospekce, sláтанá fikce, která má stvrdit, kdo jsme – aby ospravedlnila nebo omluvila to, co je. Jak logické. Po chvíli tomu člověk sám uvěří. A pak se virgule stočí a člověk pocítí nový zdroj.

Po celý život pro mě byly lesy svatyní. Věřil jsem, že je to čistá láska. V páté, šesté nebo sedmé třídě na škole Pocantico Hills v Tarrytownu ve státě New York, kde matka pracovala jako knihovnice, jsem se uchýlil k promyšleným útěkům, při kterých jsem to navlékl tak, aby si třeba učitel během vyučování myslel, že jsem v jiné třídě. Dodnes si pamatuji, jak vzrušující to bylo vytáhnout červenožlutý svetr a odrbané tenisky, které jsem schovával v pytlí na odpadky v hromadě plevalu (nebo zahrabané ve sněhu) za kůlnou, abych si nezablátil školní oblečení, podplazit se na zádech pod drátěným plotem a zmizet mezi stromy. Bylo to v Rockefellerově polesí, 3500 akrů zarostlých cest, lesů a jezer vroubených borovicemi, kde zjara hnízdil výr, zvracel své mramorové vývržky chlupů a kostí a já je nacházel v záplatách sněhu doznívající zimy.

Tam jsem žil a v nepřítomnosti snil, že se tam jednou vrátím. V deseti letech jsem psal povídky o tom,

jak se vytratím do lesa a zmizím. Ještě na fakultě a i později jsem se zaobíral atavistickými fantaziemi o útěku do deštných pralesů na rovníku, do divočiny a zapomnění. Ne že bych se tím úplně vymizíkoval, ale naplnilo by mě to. Představoval jsem si sám sebe, jak sedím na bobku, nahý, ve tmě, v ruce nějaký zakrvácený klacek a měkkým kapradím mi skrz prsty u nohou protéká rozbředlé bláto. Spatřoval jsem v sobě spíš zvíře než člověka, zvíře nevýslovně živé.

Svět přírody se mi stal určitým náboženstvím, o tom není sporu; ostatně, co jiného je každé náboženství, když ne útek od věcí, které nás děsí? Dneska mě ale napadá, jestli jsem si to, co mi přišlo přirozené, vlastně nevymyslel, jestli zhroucení vlastního domova nezapříčinilo vznik nového. Jestli mi otec s matkou, když mě třeba upozorňovali na korálovku, která se schovala v základech srubu, nebo na pídalku na okení tabulce, zároveň nevštípili tuhle lásku, čímž také uznávali, jakýmsi nepřiznaným způsobem, že je to stejně dobré útočiště jako každé jiné.

3

V ŽIVOTĚ MŮŽE NASTAT DOBA, kdy se minulost rozhodne člověka dohnat. Nemůžete jí uniknout. Přijměte ránu.

Dvacet let jsem psal o minulosti a doufal, že jsem z toho venku. Vyprávěl jsem příběh zkreslený literární licencí, nalomený jako veslo ve vodě, pořád a znovu, a preventivně se tak očkoval. Myslel jsem si, že to stačí. Nestačilo to.

„Mrtví se k nám stále vracejí,“ napsal spisovatel W. S. Sebald. No, dobrá. Definujte „mrtvé“.

Na jaře roku 2014 se mi neviditelný svět rozhodl ukázat. Nemohl jsem se hnout, nemohl jsem se smát, nemohl jsem psát. Nevěděl jsem, co se děje. Román, který jsem měl rozepsaný, se zmítal jako vážka a upadal do zrádných vod pocitů, jakými jsem své postavy nikterak nechtěl obdařit. Byl jsem vždycky šílený snílek; pohřeb a zmrtevýchvstání, třisetmetrové vlny. Sny teď byly neúprosné, vyčerpávající, hmotné. V jednom snu jsem musel pohřbít našeho psa a otec, který zemřel více než rok předtím, se zjevil, aby mi pomohl. Byla noc, vyšli jsme do tmy a já jsem mu sáhl na záda v mokré košili. Cítil jsem studený pot, který mi přišel tak povědomý. Uvědomil jsem si, že je to on, koho musím pohřbít, že je tady proto, aby mi to ulehčil.